

raakvlak

INTERGEMEENTELIJKE DIENST ARCHEOLOGIE
BRUGGE & OMMELAND

Konvest 45
8000 Brugge
T +32 (0)50 44 50 44
F +32 (0)50 61 63 67
E info@raakvlak.be
www.raakvlak.be

2012

Ter Lo, BRUGGE

Resultaten

Archeologisch

Proefonderzoek

**Dieter
Verwerft**

**Griet
Lambrecht**

Titel:

Resultaten archeologisch proefonderzoek Ter Lo

Opdrachtgever:

Familie De Vos – Vanpoucke

Locatie:

Hoek Ter Lo en Bouchoutelaan, 8000 Brugge

Periode:

10 juli 2012

Versie:

Eindrapport

Auteurs:

Dieter Verwerft en Griet Lambrecht

Raakvlak:

Komvest 45

8000 Brugge

T +32 [0]50 44 50 44

F +32 [0]50 61 63 67

E info@raakvlak.be

[www raakvlak.be](http://www.raakvlak.be)

Veldmedewerkers:

Regy Poppe en Jurgen Vandewalle

Metaaldetectie:

Roland De Cock

© Raakvlak, november 2012

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Raakvlak.

1.	Inleiding	3
2.	Situering van het projectgebied	4
2.1.	Historische situering	4
2.2.	Archeologische situering	4
2.3.	Bodemkundige situering	4
3.	Historische context	5
4.	Veldwerk	7
5.	Besluit	8
6.	Bibliografie	8
7.	Bijlagen	9

1. Inleiding

Naar aanleiding van de bouw van een woning op de hoek van de Bouchoutelaan en Ter Lo in Brugge voert Raakvlak in juli 2012 een archeologisch proefonderzoek uit. Het project verloopt in nauwe samenwerking met de opdrachtgever, de familie De Vos – Vanpoucke.

Het archeologisch proefonderzoek heeft tot doel het inventariseren en waarderen van potentieel archeologisch erfgoed, dat door de geplande werken wordt verstoord. De resultaten worden geëvalueerd om de voordien ongekende, archeologische waarde van het bodemarchief vast te stellen en indien nodig een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving aan te bevelen.

Op het 996 m² grote perceel worden 3 proefsleuven aangelegd. Het team bestaat uit 2 archeologen en 3 veldmedewerkers.

Fig. 1: Terreinopname van het veldwerk

Fig. 2: Het projectgebied (rood) op de topografische kaart 1:10.000 (giswest.be)

2. Situering van het projectgebied

2.1. Historische situering

De toponiemen Ter Lo en Bouchoutelaan verwijzen allebei naar de omwalde hoeve 'Ter Lo' of 'Bouchoute'. De hoeve langs de Maalse Steenweg tussen Brugge en Sijsele wordt in 1372 voor het eerst vermeld (inventaris.vioe.be). Zowel op de Heraldische kaart van het Brugse Vrije uit 1560 (figuur 3) als op de Kabinetskaart uit 1770 (figuur 4) zijn de hoevegebouwen en de walgracht zichtbaar.

In de 19^e eeuw wordt het landhuis afgebroken en in 1960 volgen de restanten van de hoeve. Vandaag is het goed niet meer zichtbaar in het landschap.

Fig. 3: Projectgebied (rood) op de Pourbuskaart

Fig. 4: Projectgebied (rood) op de Kabinetskaart

2.2. Archeologische situering

In de omgeving van het projectgebied is nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

2.3. Bodemkundige situering

Het projectgebied bevindt zich in Zandig Vlaanderen. De bodemkaart classificeert het onderzoeksterrein als antropogeen. Rondom het terrein wordt de bodem geclassificeerd als vochtig zand (ZDp). (giswest.be/bodemkaart)

3. Historische context

Een site met walgracht kunnen we eenvoudig definiëren als een bebouwd gebied (volledig) omringd door een brede gracht, waardoor een 'eiland' gevormd wordt. Er is variatie mogelijk wat betreft het aantal eilanden en grachten. In Vlaanderen is de hoeve met walgracht hoofdzakelijk een laatmiddeleeuws fenomeen. (VERHAEGHE, 1981, 99-106)

Sites met walgracht zijn vaak een goed bewaard en goed zichtbaar element in het landschap. Daarom genieten ze reeds lang de aandacht van lokale geografen en historici. Desondanks ontbreekt lange tijd een historisch en archeologisch kader om de sites te definiëren. Daar komt vanaf de jaren '70 van de vorige eeuw verandering in: een snel evoluerende middeleeuwse archeologie richt zich nu ook op het platteland. Het werk van vorsers zoals Jean Bourgeois, John Demeulemeester, Jacques Nenquin en Frans Verhaeghe dragen op een systematische manier bij tot onze kennis van de structuur en verspreiding van de sites. (VERHAEGHE, 1986, 57)

Naar analogie met Engelse voorbeelden stelt Frans Verhaeghe (1986, 70-72) een typologie voor op basis van enkele morfologische kenmerken (aantal, vorm en positie eilanden) (*fig. 5*). Hij onderscheidt vijf grote categorieën:

- Type A1: site met 1 eiland, volledig omringd door een gracht
- Type A2: site met 2 eilanden
- Type A3: site met dubbele gracht rond 1 eiland
- Type A4: site met 1 eiland, gedeeltelijk omringd door een gracht
- Type A5: site met meer dan 2 eilanden

De site, waarvan één zijde geënt is op een bestaande gracht, met één volledig omgracht, vierkant eiland valt typologisch binnen de groep A1, meer bepaald type A1V.

Thomas Apers (2010) hanteert deze typologie voor zijn studie van sites met walgracht rond Brugge. Deze masterproef analyseert sites met walgracht in Brugge, Beernem, Damme en Oostkamp op basis van luchtfoto's, historische en topografische kaarten, bodemkaarten en het digitaal hoogtemodel. De onderhavige site wordt niet besproken in dit onderzoek. Daarom plaatsen we de resultaten van deze campagne binnen het kader dat door Apers geschetst wordt.

Zowel op de Pourbus- als op de Kabinetskaart bestaat de hoeve uit 2 gebouwen omring door een enkelvoudige, vierkante walgracht met opening naar het zuiden. De site sluit daarmee aan bij het meest voorkomende type in de omgeving van Brugge: type A1V. Sites met walgracht met één eiland omringd door een vierkante gracht maken 32% van het totaal uit in de regio.

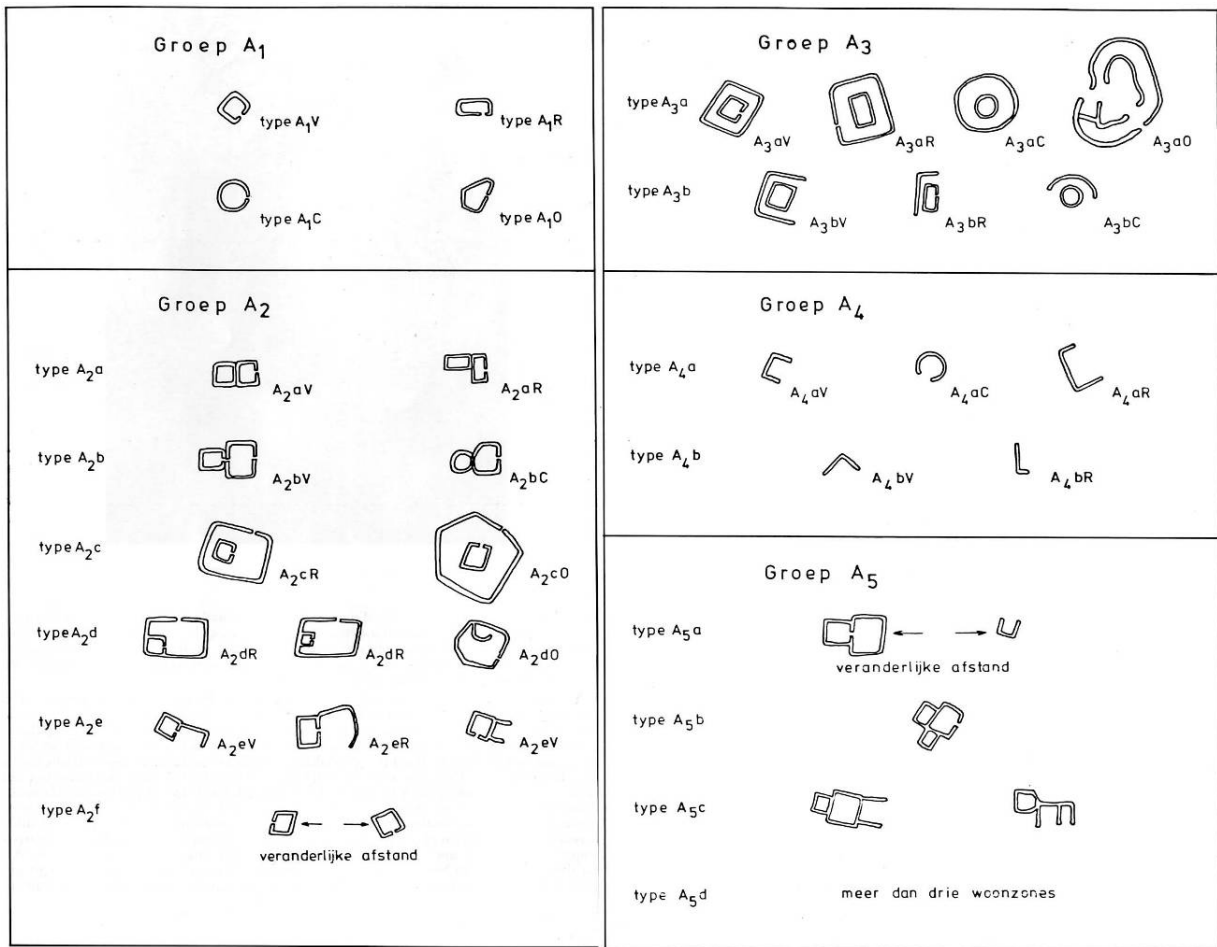

Fig. 5: Typologie van Frans Verhaeghe op basis van morfologische kenmerken

4. Veldwerk

Het veldwerk vindt plaats op 10 juli 2012. Verspreid over het terrein worden 3 proefsleuven aangelegd met een 7 ton zware kraan op rupsbanden. Het graafwerk houdt rekening met de wensen van de opdrachtgever: de toekomstige locatie van de nieuwbouw wordt niet geroerd. In totaal wordt 15 m sleuf aangelegd. Sleuven 1 en 2 bestaan uit een dik pakket afval. De afvallaag bevat een grote hoeveelheid puin, metaal en glas uit de tweede helft van de 20^e eeuw. Deze stortlaag weerspiegelt het dempen van de walgracht van de hoeve 'Ter Lo'. Onder deze 1,5 tot 1,65 m dikke laag bevindt zich ouder sediment, dat zich afgezet heeft wanneer de walgracht nog in gebruik was (SP1). Deze laag ligt meer dan 2 m onder het huidige maaiveld. De onderkant kon uit veiligheidsoverwegingen niet bereikt worden. Zoals het cartografisch onderzoek aangeeft, lijkt de walgracht het terrein in oost-westelijke richting te doorkruisen.

Fig. 6: Overzichtsfoto sleuf 3

Ten noorden van de walgracht, in sleuf 3 dagzomen twee sporen. Een 70 à 80 cm brede bakstenen muur in bakstenen van vrij groot formaat (29x14x6 cm) (SP2) doorsnijdt de sleuf in oost-westelijke richting. De muurresten behoren waarschijnlijk tot het bakhuis, dat volgens buurtbewoners in de jaren '70 werd afgebroken. Het tweede spoor is een gracht met dezelfde oriëntatie. De relatie van de 2 m brede en 1 m diepe gracht (SP3) met de site met walgracht is niet duidelijk.

5. Vondsten

Fig. 7: Rekenpenning

De enige archeologische vondst die verzameld werd ontdekt met een metaaldetector. Het gaat om een koperen rekenpenning (een hulpstuk bij het rekenen). De penning is geslagen in Neurenberg, Duitsland tussen 1475 en 1525.

Op de kopse zijde herkennen we een rijksappel, met daarrond een fictieve legende.

6. Besluit

Langs de Bouchoutelaan en Ter Lo in Brugge is een archeologisch proefonderzoek uitgevoerd. Door het graven van sleuven kan de ligging van de walgracht rond de historische hoeve 'Ter Lo' bevestigd worden. Ten noorden van de walgracht zijn eveneens enkele archeologische sporen bewaard. Door de kleinschalige aard van de bouwwerken adviseert Raakvlak geen vervolgonderzoek, maar wijst wel op het decreet ter bescherming van het archeologisch patrimonium van 30 juni 1993 (en latere wijzigingen en uitvoeringsbesluiten), wat onder andere aangifte van eventuele vondsten tijdens de werken inhoudt.

7. Bibliografie

APERS T., 2010, *Lokalisatie en studie van sites met walgracht rond Brugge aan de hand van luchtfoto's en evaluatie van het analysemateriaal*, onuitgegeven masterproef, Gent

VERHAEGHE F., 1981, Moated sites in Flanders in HOEKSTRA T., JANSEN A. en MOERMAN I., *Liber Castellorum. 40 variaties op het thema kasteel*, Zutphen, pp98-121

VERHAEGHE F., 1986, Les sites fossoyés du moyen âge en basse et moyenne Belgique : état de la question in *La maison forte au moyen âge. Table ronde Nancy – Pont-à-Mousson 31 mai -3 juin 1984*, Paris, pp55-86

<http://www.giswest.be/bodemkaart>

<http://www.giswest.be/topografische-kaarten-ngi>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/77247>

http://www.kbr.be/collections/cart_plan/ferraris/ferraris_nl.html

8. Bijlagen

Bijlage 1: Digitaal opmetingsplan